

Σχέδιο της Μιλάτου. Σύμφωνα με την παράδοση, το σχέδιο αυτό οφείλεται στον Ιππόδαμο. Χαρακτηριστικό είναι ο πολεοδομικός ιστός: Η πόλη χωρίζεται σε ζώνες σύγχρονες με τη χρήση τους (εμπορική, θρησκευτική, πολιτική κλπ.), κατόπιν τα τμήματα αυτά διαιρούνται σε ορθογώνια που αποτελούν «οικοδομήματα τετράγωνα».

Η στού του Ελευσινού Διός με τις προεκτεινόμενες πτέρυγες της σχηματίζει οικοδόμημα σε σχήμα Π. Αποτελεί μια από τις αθηναϊκές καινοτομίες (Αναπ. Ι. Τραυλός).

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η κλασική περίοδος ανοίγει με τις νίκες των Ελλήνων κατά των Περσών. Ο γηγετικός ρόλος που διαδραματίσαν οι Αθηναίοι στις πολεμικές επιχειρήσεις προσδέωντα στην Αθήνα έχειωραστού κύρος προέναντι στις άλλες ελληνικές πόλεις. Το κύρος όμως αυτό δεν άργησε να εξελιχθεί σε κυριαρχία, πας στον πολιτικό (συμμαχικός φόρος) δύο και στον πολιτιστικό χώρο. Στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. συγκεντρώνεται όλη η πνευματική κίνηση της εποχής: Δράμα, φιλοσοφία, αρχιτεκτονική, εικαστικές τέχνες. Αντίθετα από την απολυταρχική ειδεπορική της πολιτική, τα εσωτερικά πράγματα τα τελευταία 30 χρόνια του 5ου αιώνα σημαδένονται από τον πόλεμο μεταξύ Αθηναίων και Σπαρτιώτων. Με τη μεταπολίτευση του 4ου αιώνα π.Χ., η Αθήνα έναντισεις μέρος από το παλιό της κύρος που θα διατηρήσει μέχρις ότου ο Φιλίππος Β' της Μακεδονίας έρθει να ταράξει την ισορροπία του ελληνικού κόσμου.

Μετά τον Φιλίππο Β' την εξουσία παίρνει ο γιος του ο Αλέξανδρος. Αυτός, επικεφαλής των Ελλήνων (Μακεδόνες και Έλληνες μαζί), γεγεται εκπροτείας κατά τον Δαρείου Γ' (Περιόδο) και ιδρύει αχανές βασιλείου που εκτείνονταν από την Ινδία ως την Αίγυπτο, χτίζοντας στο πέρασμά του διάφορες πόλεις. Όταν έγινε δασιλίας ο Μέγας Αλεξανδρός το 336 π.Χ. θεωρούμε πως κλείνει η περίοδος της Κλασικής εποχής και αρχίζει η Ελληνιστική.

Η ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ είναι αυτή των

μεγάλων αρχιτεκτονικών επιτευγμάτων. Στη Μικρά Ασία όπου είχαν, κατά την αρχαϊκή περίοδο, κτισθεί περιλαμπτρα, ιωνικού ρυθμού, οικοδόμηματα εξασφαλείται σταδιακά κάθε αρχιτεκτονική εξέλιξη. Αντίθετα, στη Μεγάλη Ελλάδα (Σικελία κυρίως) όπου στην αρχαϊκή εποχή είχαν κτισθεί θαυμάσια δωρικοί ναοί συνεχίζει η οικοδομική δραστηριότητα. Στην κυριαρχία ήταν η Αρχιτεκτονική δημιουργία περιορίζεται στην Αττική. Τον 5ο αιώνα π.Χ. ο Ιππόδαμος ο Μιλήσιος πραγματοποίησε το περίνυμο ιπποδάμειο σχέδιο (ρυμοτοιχικό) που εφαρμόστηκε πρώτα στον Πειραιά.

Η Αθήνα, μετά την καταστροφή που επέφεραν οι Πέρσες στα μνημεία της κράτησε τα ερείπια με σεβασμό. Για χρόνια δεν οικοδομήθηκε στη θέση τους τίτανα. Η αρχιτεκτονική δραστηριότητα των Αθηναίων στράφηκε σε νέα κτίρια: Στους Δελφούς αφερώντας στα ιωνικού ρυθμού. Η καινοτομία και η σημασία του οικοδομήματος αυτού δρύσκεται στο γεγογός ότι η στοά καθιερώνεται ως μνημειακός τύπος αρχιτεκτονήματος: καθώς και στο ρυθμό που ωισθείθηκε για την κατασκευή της. Πρόκειται για την εισαγωγή, στην Αθήνα, του ιωνικού ρυθμού που θα ενσωματωθεί και θα ζυμωθεί με την τέτοια στοιχεία, έτσι ώστε να δημιουργηθεί η τελική μορφή της αθηναϊκής κλασικής αρχιτεκτονικής, η οποία θα επερχείται ολόκληρη την ελληνική αρχιτεκτονική – και αργότερα και την ευρωπαϊκή.

Οι καινοτομίες των αθηναϊκών αρχιτεκτόνων είναι «επαναστατικές». Το Ωδείο του Περικλέους είναι το πρώτο κτίριο που στεγάζεται με πυραμιδοδόχημη στέγη, ενώ η Στοά του Διός στην Αγορά, με τις δύο εξόχεις της στα άκρα, μεταμορφώνεται σε σύνθετο οικοδόμημα πολλαπλών χρήσεων. Για πρώτη φορά ο ιωνικός ρυθμός εμφανίζεται στην Αττική με τους ναούς του Ιλισσού, της Απέρροι Νίκης και με το Ερέχθειο. Άλλα οιωνικός ρυθμός της Αθήνας δεν είναι αιμητής: είναι το συνταρισμένη της ιωνικής χάρη με τη δωρική λιτότητα, είναι η επαναστατική πρωτοβουλία των αρχιτεκτόνων που συνδέουν, αφαιρούν και συμπληρώνουν στοιχεία, σφυρηλατώντας τον απικό ρυθμό. Επάνω στο Παρθένον, φτιάχτηκαν σύμφωνα με δύο ρυθμούς: Οι αρχιτεκτόνες Ικτίνος και Καλλικράτης σε συνεργασία με το γλύπτη Φειδία, σε εννέα χρόνια ξτίζουν το Παρθένον. Άλλα έξι χρόνια χρειάστηκαν για το γλυπτό του διάκοσμου! Ο ναός με διαστάσεις 80,88x69,50 μ. στο στυλοβάτη, αποτελεί το μεγαλύτερο δωρικό ναό του ελληνικού κόσμου. Άλλες καινοτομίες είναι το ότι ολόκληρος ο ναός είναι από μάρμαρο, ότι ενώ είναι δωρικού ρυθμού, και οι 92 του μετάποτε έχουν αναγλύφω διάκομο και ότι ολόκληρος ο κυρίως ναός περιβάλλεται από τη ζωφόρο. Στο να αυτό έβαλες καθάρα τους γεωμετρικούς και μαθηματικούς υπολογισμούς που έκαναν οι αρχιτέκτονες προσεγγίζοντας τη «χρυσή τομή»: Πλάτος και μήκος του στυλο-

βάτη έχουν τη σχέση 4:9. Η ίδια αναλογία καθορίζει και άλλα στοιχεία του ναού.

Η αττική αρχιτεκτονική βάζει τη σφραγίδα στα οικοδομήματα της εποχής. Στην Πελοπόννησο όπου οι οικοδομήματα ο ναός του Επικουρίου Απόλλωνα, στις Βασσαές της Φιγάλειας και ο ναός της Ήρας στο Άργος, σε δωρικό ρυθμό, οι επιδράσεις της αττικής αρχιτεκτονικής είναι εντονές. Ο ναός του Απόλλωνα στις Βασσαές είναι υπόδειγμα εψευρετικότητας και ερευνητικού πνεύματος και θα αποτελέσει πρότυπο για πολλούς άλλους ναούς. Η αττική επιδραση σε σταμάτα στην κυρίως Ελλάδα, φανερώνεται και στην Ιωνία (Αρτεμίσιο της Ερέσου). Η αρχιτεκτονική της Μικράς Ασίας που δεν είχε σημειωθεί σημαντική κατασκευή στις αρχές της Κλασικής περιόδου, στον 4ο αιώνα π.Χ. ξανθρίσκει τη λαμψή της. Νέοι πόλη μημείων δέλτονταν το φως στον τόπο αυτό – σε σχέση με το πολίτευμα και τη γενικότερη πνευματική ζωή. Τοπικά μνημεία ιδιαίτερα μεγαλειώδη, όπως το Μαυσωλεό, χαρακτηρίζουν τη Μικρασιατική ελληνική αρχιτεκτονική. Ο αρχιτέκτονας Πιθεός (Μαυσω-

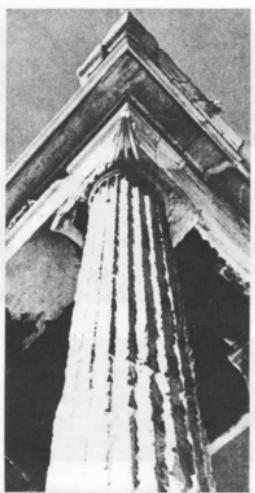
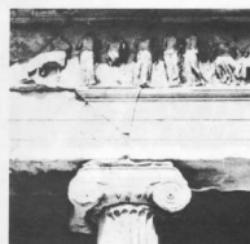

Ο Παρθενώνας κτίσθηκε από το 447 ως το 432 π.Χ. Το μεγαλείο του οφείλεται στο ότι η κοθητή του λεπτομέρεια έχει μελετηθεί. Οι αναλογίες του στηρίζονται σε μαθηματικούς κανόνες που καθηρώθηκαν τη σχέση της φιλοσοφίας και της μουσικής με τα μαθηματικά. Το παραδόξο του Παρθενώνα που φιλονοιεί συντριψτική και ευθύγραμμη είναι πως ολόκληρο το κτίσμα αποτελείται από καμπύλες. (στυλοβάτης, έντονη κ.ά.).

λεί) χτίζοντας το ναό της Πολιάδος Αθηνών στην Πρήμη βάζει νέες βάσεις στην Ιωνική αρχιτεκτονική της εποχής, στηρίζοντας το οικοδόμημά του σε κάναβο έχοντας απικάνω ποδιά. Η αρχιτεκτονική μορφή των ναών όπως έχει παγιωθεί δεν προσφέρει πια τίποτα κανονιόριο, έτσι, με τις κοι-

νωνικές αλλαγές που πραγματοποιούνται χρειάζονται και νέες λύσεις για τα οικοδομήματα: Η θόλος είναι χαρακτηριστικό κτίσμα του 4ου αιώνα π.Χ. (Δελφοί 380 π.Χ., Επίδαυρος 360 π.Χ., Ολυμπία 335 π.Χ.). Συνέδει το γνωστά αρχιτεκτονικά στοιχεία σε νέα σύνθεση: Το κυκλικό σήμα – η πλεύσια διακόσμηση είναι το προμήνυμα της ελληνιστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης. Άλλο το χαρακτηριστικό οικοδόμημα της Κλασικής περιόδου είναι η στοά. Το στενό-μακρο αυτό κτίσμα, ανοικτό και στεγανόν, κλείνει από τη μια μακρά του πλεύρα με τοίχο ενώ η άλλη έχει κιονοστοιχία. Από τον 4ο αιώνα π.Χ. και πέρα, οι στοές γίνονται διώροφες, αποκτώντας εσωτερική κιονοστοιχία και στο βάθος τους δημιουργούνται χώροι κατάλληλοι για μαζαγάνη. Η στοιχία είναι ένα από τα αρχιτεκτονικά σχέδια που θα εξελιχθεί πολύ κατά την επόμενη περίοδο, την Ελληνιστική.

Οπως είδαμε, η αρχιτεκτονική δημιουργία πλαισιώνεται από άλλες τέχνες: Η γλυπτική στολίζει πολλά οικοδομήματα. Κοινωνική δομή και πνευματικές τάσεις σημαδεύονται τη γλυπτική. Ο «αυστηρός ρυθμός» (480-450 π.Χ.) με ταναυρωλιστικά στοιχεία καθορίζει τα χαρακτηριστικά της απεικόνισης κάθε θέσης τας με απόδοση κινήσεων τολμηρή και ελεύθερη. Η χύτευση χαλκίνων αγαλμάτων, που αποτέλεσε ηδη από τον 6ο αιώνα π.Χ. επανάσταση στο χώρο του υλικού (αντιστοιχη με τη σύγχρονη μας «εποχή του πλαστικού») δίνει θαυμάσια κούφια αγάλματα, επιτρέποντας κινήσεις και συνδυασμούς πρωτοειδώμανους. Από τα αγάλματα της κλασικής εποχής λίγα έχουν μείνει. Αρκετά «σωθήκαν» χάρη σε ρωμαϊκά αντίγραφα ενώ άλλων

Ο ναός της Απέρου νικής εικονογραφεί θαυμάσια τον ιωνικό ρυθμό που τον συνέθεουν πολεύρο και χαρτιώμενα στοιχεία: Οι κολώνες είναι ποι ψηλές από τις διαρκές και έχουν περισσότερες και τις βαθείες ραβδώσεις, έχουν δουλεμένη βάση με έντονο σχήμα και κιονόκρανο που γεννήθηκε από τον αρχικό έμπιντο τύπο της κολώνας. Παραλλαγή τους είναι το Αιολικό κιονόκρανο (Νεάτρια Μυτιλήνης). Στο Αρτεμίσιον της Εφέσου η διακοσμητική αναζήτηση φτάνει στην κατασκευή κιονών με το κάτω τους μέρος (τον κάτω πονόδυλο) στολισμένο με ανάγλυφα

Η ζωφόρος του Παρθενώνα που, κατατεμαχισμένη, δρίσκεται σε διάφορα Μουσεία της Ευρώπης. Εδώ συγκεντρώσαμε φωτογραφίες από όλοκληρο το έργο.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΖΩΦΟΡΟΣ

ΔΥΤΙΚΗ ΖΩΦΟΡΟΣ

BM

BM

BM

BM

BM

BM

A

BM

BM

BM

A

BM

BM

BM

Ο ναός του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσεις είναι χτισμένος από γυριά πέτρα, έχει εξωτερική κινούστοιχη δωρικού ρυθμού, ενώ η εσωτερική είναι ιωνικού ρυθμού.

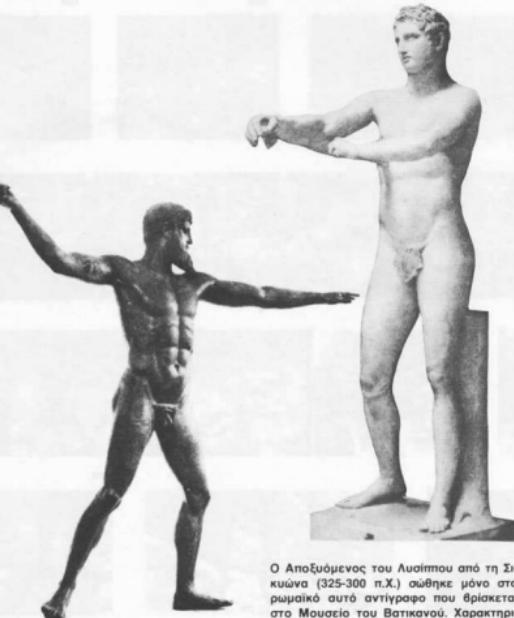

Μαυσαλλείο στην Αλικαρνασσό. Αποτελεί τύπο μνημείου αγαπητό στη Μικρά Ασία. Άλλο παρόμοιο κτίριο (Ταφικό) ήταν το Μνημείο των Νηρηίδων στην Σανδιά. Το Μαυσαλλείο που διέπουσε στην εικόνα, έραστηθήκε στο Βρετανικό Μουσείο και δινεί στους επισκέπτες την εικόνα, του πώς ήσαν τα τορφικά αυτά ηγεμονικά μνημεία της Μ. Ασίας.

έχουμε την περιγραφή.
Οι πτυχές των ενδυμάτων αποκτούν κίνηση ανάλογη με αυτή που έχει το σώμα. Ακόμα και όταν δύο αγάλματα έχουν την ίδια στάση, υπάρχει πλήθης λεπτομέρειών που τα διαφοροποιούν. Περιβλέπτα (ολόγλυφα), ανάγλυφα γλυπτά, όλα δείχνουν μελέτη των αξόνων για την απόδοση κίνησης είτε σταματημένης είτε σε εξέλιξη. Στο 8 μισό του 5ου αιώνα π.Χ. τα γλυπτά του Παρθενώνα - μετόπες και ζωφόρος - που τώρα βρίσκονται σκορπισμένα σε διάφορα μουσεία, άλλα στο Λονδίνο, άλλα στη Ρώμη, άλλα στο Παρίσι και άλλα έχουν μείνει στην Ελλάδα, μπορούν να χρησιμεύσουν ως παράδειγμα για

Μετόπη του ναού του Διός στην Ολυμπία (460 π.Χ.) αυστηρού ρυθμού, εικονίζει έναν από τους δώδεκα άδυτους του Ηρακλή που στολίζουν τις μετόπες του ναού.

Ποσειδώνας του Αρτεμίσιου (470-450 π.Χ.). Ελεύθερο, ελαφρύ, στα σταματημένη κίνηση αυτό το γάλαμα αποτελεί ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα της χύτευσης χάλκινων αγαλμάτων. Η ισορροπία που πέτυχε ο καλλιτέχνης σε συνδυασμό με την κίνηση τονίζουν το ναυτουραλιστικό χαρακτήρα του γλυπτού.

Ο Αποδύνομος του Αυσίπου από τη Σικιώνα (325-300 π.Χ.) σώθηκε μόνο στο ρυμικό αυτό αντίγραφο που δρισκεται στο Μουσείο του Βατικανού. Χαρακτηριστικό του: Το μικρό κεφάλι, τα ψηλά πόδια είναι στοχεία που δίνουν κανουνικές αναλογίες στο ανθρώπινο σώμα. Η κίνηση αλλάζει, το κέντρο δάρος δεν πέφτει πά στο ένα πόδι αλλά αρχίζει να μοιράζεται στα δύο πόδια, δίνοντας στο σώμα κάποια ευλυγία. Τα χέρια ελεύθερώνυνται σε κίνηση προς τα εμπρός δίνοντας πνοή στο θώρακα.

Η θόλος των Δελφών είναι το αρχαϊστέρο κτίσμα αυτού του τύπου (380 π.Χ.).

Στοι του Αττάλου, στην Αθήνα. Εδώ θλέπουμε τους ρυθμούς στις κινησιοτήξεις του ιαγείου (ζωρικός) και του ορφού (ιωνικός). Η τολμηρή αυτή σύνθεση δε μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί αλλού παρά στην Αθήνα.

την εικονογράφηση της γλυπτικής της εποχής τους. Στα 15 χρόνια που έκανε ο γλυπτός διάκοσμος του Παρθενώνα να διελεύσεται παραπρέπειται κάποιο εξέλιξη: Οι πτυχές των ενδυμάτων πολλαπλασιάζονται και δουλεύονται σε βάθος: αυτό που χαρακτηρίζει τη γλυπτή του Παρθενώνα είναι η διαφάνεια των ρύθμων. Μέσα από τα υφάσματα υπάρχει το σώμα με την κίνηση και τον παλμό του. Και η κίνηση αυτή είναι άνετη, αλλοτε «ρωμαντική» και άλλοτε πάλι ορμητική.

Τις ίδιες τάσεις ακολουθεί και η γλυπτική στις νεκρείς στήλες που συχνά είναι ανάγλυφες κατά 3/4.

Από τα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ. τη γλυπτική χαρακτηρίζει όχι πια ο ιδεαλισμός αλλά η γλυκύτητα και η χάρη. Οι κινήσεις γίνονται ελικοειδείς και οι πτυχώσεις των ρύθμων πιο διάρρηγες. Το 312 π.Χ. περίπου, ο γλυπτής Λύσιππος – αντίθετα από τους προκατόχους του, – κάνει τα κεφάλια των αγαλμάτων του ελαφρά μικρότερα και το σώμα λεπτότερο και πιο στεγνό, αεράνοντας την εντύπωση του ύψους. Άλλα και η κίνηση αλλάζει: κορμός, κεφάλι και άκρα έχουν διαφορετική κατεύθυνση έτοι που η εντύπωση είναι εκείνη της κίνησης. Σχετικά με την ελληνική ζωγραφική της κλασικής περιόδου, εκτός από την αγγειογραφία, τίποτα δε οώθηκε νωρίτερα από τον 4ο αιώνα π.Χ. Οι μαρτυρίες για τη μεγάλη ζωγραφική είναι φιλολογικές και ίσως και σειρά λευκών ληκύθων (ομάδα R) να οώζουν τέτοιες συνθέσεις. Γύρω στο 430 π.Χ. ο ζωγράφος Αγάθαρχος (σύμφωνα με πληροφορία που αναγράφει ο Ρωμαίος αρχιτέκτονας Βιτρούβιος), ζωγράφισε στην καρά της παράσταση στο Αισχύλου με προτικό σχέδιο. Αυτός ήταν ο θεμελιώτης του προσποτικού σχέδιου. Εδώ

θέβασια πρέπει να αναφερθεί και η ζωγραφική των τάφων της Βεργίνας, που δείχνουν τη γνώση και τη δεξιοτήτια στο σχέδιο του καλλιτέχνη (στάση 3/4 με έντονη προσποτή). Πρωτοπόρος θεωρείται και ο ζωγράφος Απολλόδωρος που πρώτος σκιάσει τα έργα του και γι αυτό έλαβε την επωνυμία «οκιαγράφος». Η αγγειογραφία επηρεάζεται από τη μεγάλη ζωγραφική, αντλώντας θέματα και ιωβετώντας τεχνικές. Η ελευθερία όμως που παραπρέπειται στην αγγειογραφία θα οδηγήσει στοιδιάσκα στην πώπλευση της. Οι αρχές του δύο αιώνων π.Χ. σημαδεύονται από την άνθιση της αγγειοπλαστικής και

της αγγειογραφίας. Παράλληλα με τη φιλοσοφία και τη διαιρόφωση της κοινωνίας διαφαίνονται τάσεις απομικνισμούς και από το γεγονός ότι οι καλλιτέχνες υπογράφουν τά έργα τους. Η εριθρόμορφη τεχνοτροπία έχει πια επιβληθεί. Τα απτικά εργαστήρια θγάδουν αριστουργήματα. Οι μορφές είναι λεπτές, εμφανίζονται σε διάφορες πόζες: κατά πρόσωπο, πλάτη και σ 3/4. Οι κινήσεις, με τη γνώση της προσποτής αποκούν ζωντάνια. Άλλα και το σχήμα των αγγείων αποκτά περισσότερη χάρη, ελαφράδα και ποικιλία. Μυθολογικές σκηνές, σκηνές μάχης, κ.ά. χαρακτηρίζουν τον κάθε ζωγράφο. Την περίο-

Αθηναϊκός κρατήρας που βρέθηκε στην Κάτω Ιταλία και φυλάσσεται στο Βατικανό. Είναι του μέσου του 5ου αι. π.Χ. και μας δίνει μια εικόνα του τέχνης της τοιχογραφίας από την οποία εμπέπτει ο λευκός οιρανός, βράχος με φυτά. Γυναικείες μορφές ζωγραφισμένες με όπιστο χρώμα, ενώ οι ανδρικές αποδίδονται με περιγράμμα. Στυκεύο χαρακτηριστικό είναι η απόδοση του χώρου.

Αθηναϊκός κρατήρας, βρέθηκε στην Κάτω Ιταλία και φυλάσσεται στο Μουσείο του Λούβρου. Είναι του 460 π.Χ. Και εδώ η ζωγραφική του αγγείου εμπέπτει από τη μεγάλη ζωγραφική. Οι μορφές είναι τοποθετημένες σε διάφορα επίπεδα αποδίδοντας το βάθος του τοπίου.

Παναθηναϊκός αμφορέας του 4ου αι. π.Χ. Το είδος αυτό του αγγείου που προορίζεται για ειδική χρήση συνεχίζει να εικονογραφείται σύμφωνα με το μελανόμορφο ρυθμό, δείχνοντας την προσήλωση των Αθηνών στην παράδοση (Εθν. Αρχαιολογικό Μουσείο).

Θραύσμα από κρατήρα από τον Τάραντα του μέσου του 4ου αι. π.Χ. Τα μέρη που ακιάζονται αποδίδονται με πιο σκούρες αποχρώσεις. Αυτό αποτελεί καινοτομία, σύμφωνα με τα άστρα αναφέρει ο Πλίνιος.

δο γύρω στο 470-450 π.Χ. παρατηρείται νέα τάση στις τέχνες: α) η αγγειογραφία που εμπνέεται από τη μεγάλη ζωγραφική παρουσιάζει σκηνές τοπετημένες σε διάφορη επίπεδα, κυρίως σε τοπία με λόφους, επάνω σε αγγεία μεγάλων διαστάσεων. Αγαπημένα θέματα είναι Αμαδροναμαχίες και πάλη Κενταύρων και Λαπίθων. β) Όπως στη μεγάλη ύλιττη, έτσι και στην αγγειογραφία παρατηρείται τάση να συνυπάρχουν μορφές με έντονη κίνηση μαζί με «αγαλματώδεις» φιγούρες, γ) Υπάρχουν και «πρέμες συνθέσεις» που προσωνίζουν την επόμενη περίοδο. Η περίοδος του 450-420 π.Χ. είναι αυτή του Περικλή με την αρχιτεκτονική του Παρθενώνα και τη μεγάλη ύλιττη. Στην περίοδο αυτή οι ζωγράφοι αγγείων

είναι λιγότεροι. Πάντως αυτοί που εργάζονται δίνουν στα έργα τους ένα πενύμα ηρεμίας, σαν αυτό που αποπνέουν τα γλυπτά της εποχής. Το τέλος του 5ου αιώνα π.Χ. (420-400 π.Χ.), που σημαίνεται από το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου, χαρακτηρίζεται από πλήθωρα αγγειογράφων ειδικευμένων στη ζωγραφική λευκών νεκρικών ληκύνων. Τα πρόσωπα έχουν όλα μια κουρασμένη έκφραση που καθρεφτίζει το κλίμα της εποχής. Γύρω στο 400 π.Χ., αναπτύσσεται στην αγγειογραφία ένας πολύ στοιλατός ρυθμός με δέρθοντη χρήση λευκού και κίτρινου χρώματος. Παράλληλα όμως οι ρυθμοί που γνωρίζουμε συνεχίζει να υπάρχει. Θέμα μαύρο - κόκκινο με ελάχιστες λεπτομέρειες με χρώμα. Οι δύο παραλλαγές ερυθρόμορφου ρυθμού (λιτός και στολιστός), συνέχισαν να υφίστανται σε όλη τη διάρκεια του 4ου αιώνα π.Χ. Στο δεύτερο τέταρτο του αιώνα εξελίσσονται στο ρυθμό του Κερτή (Πόλη της Ν. Σοβ. Ένωσης) όπου πρωτοβρέθηκαν τέτοια αγγεία). Οι φιγούρες σχεδιάζονται με λεπτές μαύρες γραμμές, και πουλιτίζονται με χρώματα: ροδί, χρυσό (φύλο χρυσού), καθώς και γαλάζιο και πράσινο. Ο ρυθμός αυτός κράτησε ως το 320 π.Χ. και αποτελεί την τελευταία φάση του αττικού ερυθρόμορφου ρυθμού.

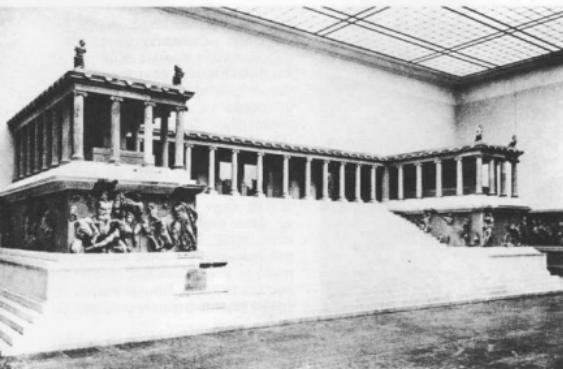
Ο ερυθρόμορφος ρυθμός διατηρείται, όπως είπαμε, για τη διάσκοπηση ειδικών αγγείων που τονίζουν την Αθηναϊκή παράδοση: τους παναθη-

ναϊκούς αμφορείς. Την ίδια αυτή εποχή, σε μικρότερη κλίμακα συνυπάρχουν αγγεία με ανάλυτη διακόσμηση. Από την ανάλυτη διακόσμηση το αγγείο εξελίσσεται σε σχήμα «γλυπτού»: Το οώμα του αγγείου έχει σχήμα ζώου, ανθρώπου κ.ά. Ο 5ος και 4ος αιώνας αν και κατακλύζονται από την αττική παραγωγή αγγείων, εμφανίζουν παράλληλα και παραγωγή αγγείων για τοπική χρήση. Τα πιο χαρακτηριστικά είναι τα βιωτικά μελανόμορφα, ερυθρόμορφα και ολόμαυρα αγγεία (μελανθραφή), αγγεία που συναντώνται σε σχήμα σκύφου και κύλικα. Πολλά αγγεία δρεπτήκαν στο iερό των Καβερίων, κοντά στη Θήρα που αποτελούν ξεχωριστό είδος: Μικροί σκύφοι με οριζόντιες λαβές κοσμούνται από μελανόμορφες φιγούρες κωμικές.

Σοβάρδος ανταγωνίστηκε της αττικής κεραμικής, η κεραμική της Νότιας Ιταλίας άρχισε να παράγεται γύρω στο 440 π.Χ. και συνέχισε ως το τέλος του 4ου αιώνα, κυρίως για τοπική χρήση. Κατά τον 5ο αιώνα ξεχωρίζουν δύο τύποι αγγείων: Ο πρώτος από τη Λουκανία και ο δεύτερος από την Απούσια. Τον 4ο αιώνα οι τύποι των αγγείων είναι: αυτός της Καμπανίας, του Παλέστου και της Σκελλίας. Γύρω στο 430-420 π.Χ. ξεχωρίζουν και τα αγγεία που κατασκευάζονται στον Τάραντα. Είναι «μνημειακού» ρυθμού αλλά ο διάκοσμός είναι προχειροδούλεμένος αν και παραπρετερά χρήση χρωμάτων.

Καβερικός σκύφος, όπου εικονίζεται με έντονα κωμικά χαρακτήρα σκηνή με την Κύρκη και τον Οδυσσέα (4ος αι. π.Χ.).

Βωμός της Περγάμου. Όλο το γυαλιτικό του μέρος δρισκεται στο Μουσείο του Βερολίνου (σήμερα έμειναν μόνο τα θεμέλια). Το μέγεθός του είναι 36,44 X 34,20 μ.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η βασιλεία του Μεγάλου Αλεξανδρού σφραγίζει το τέλος της κλασικής και εγκαινιάζει την Ελληνιστική περίοδο που διαρκεί ως την ολοκληρωτική ρωμαϊκή κατάπτηση των Ελληνικών βασιλείων (336-30 π.Χ.). Την Ελληνιστική περίοδο διακρίνουν δύο χαρακτηριστικά: α) Η κυριώς Ελλάδα παρακμάζει, ενώ β) τα βασίλεια της Ανατολής, που προηλόγησαν από τη διαιρέση της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξανδρού, ανθύνουν και διναμώνουν κρατώντας ζωντανό το ελληνικό πνεύμα: Η Αιγυπτιακή κυβερνήστηκε από τους Λαγίδες ή Πτολεμαίους, το βασίλειο της Ασίας από τους Σελευκίδες, ενώ η Ελλάδα από την Μακεδονία από τους Αντιγονίδες. Οι άλλοι σημαντικοί πόλεις - κράτες της κυριαρχίας της Ελλάδας, η Αθήνα και η Σπάρτη, μαραζώνουν. Οι εμπορικοί δρόμοι περνούν πια έξω από την Αθήνα και η Σπάρτη υποφέρει από μειωμένη πληθυσμού. Τώρα τη δυνατή έχουν οι Συμπολιτείες (Αχαϊκή Συμπολιτεία και Αιτωλική Συμπολιτεία). Το κοινωνικό πρόβλημα στην κυριάς Ελλάδα είναι έντονο λόγω της ανεργίας που πλήττει τους κατοίκους της. Η γεωργία και το εμπορικό διοικητικών προϊστάντων δέχονται πλήγμα από τον ανταγωνισμό των ανατολικών κρατών της Μεσογείου. Τα εμπορικά κέντρα μεταφερθήκαν. Τώρα το βάρος έχουν η Ρόδος και η Δήλος. Παρ' όλα αυτά η πνευματική ζωή της κυριάς Ελλάδας δεν σταματά. Ο μυστικισμός, που πρωτοεμφανίστηκε

στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ., πήρε τώρα μεγάλες διαστάσεις. Οι επαρφές των Ελλήνων με την Ανατολή φέρνουν ολόενα και νούωριες θεότητες ή μεταμφώνουν τους παλιούς θεούς δινοντάς τους πιο παρηγορητικό χαρακτήρα. Τους πιστούς συγκεντρώνουν σχισή παραδόσεις ή παραδόσεις θεότητες αλλά νέες μορφές θεών που αντιπροσωπεύουν τους μονάρχες. Οι ταλαιπωρίες του κόσμου δριώνουν διέρδοι σε νέα φιλοσοφικά ρεύματα. Οι στωικοί και οι επικούριοι φιλόσοφοι (αντιστοιχοί σπουδαίου του Ζήνωνα και του Επίκουρου) ελευθερώνουν το άτομο από την επίγειη και την ταραγμένη ζωή της εποχής τους. Όσο για τη λογοτεχνία και εδώ τέτχες, το κέντρο βάρους και εδώ μετατοπίστηκε: Η Αλεξανδρία, η Αντιόχεια, η Πέργαμος είναι τα κέντρα όπου αναπτύσσονται τα γράμματα, ανανεώνονται οι τέχνες και ανθύνουν οι επιστημές.

Η αρχιτεκτονική της Ελληνιστικής περιόδου δίνει σημαντικά μνημεία, κυρίως στη Μικρά Ασία: Σάρδεις, Πέργαμος, Έφεσος, Διδυμοί, Κολοφών (Κλάρος) κ.ά.

Οι ναοί ακολουθούν σε γενικές γραμμές την αρχιτεκτονική της προηγούμενης περιόδου. Χαρακτηριστικό στοιχείο της μικρασιατικής αρχιτεκτονικής αποτελεί η βάση πάνω στην οποία ξιτίζονται οι ναοί. Ακολουθώντας το παράδειγμα του Παρθενώνα και εμπλουτίζοντά το, οι νέοι ναοί είναι καταστόλιτοι από γυαλιπάτα. Οι βωμοί γίνονται επι-

βλητικότερα και από άποψη διαστάσεων και γλυπτού διακόπαμον. Οι θησαυροί είναι πια καθιερώμενη αρχιτεκτονική μορφή και δρισκούνται σε όλα σχεδόν τα ιερά και τους ναούς με τους οποίους στενή σχέση έχουν και οι θόλοι.

Έργο της Ελληνιστικής εποχής που χαρακτηρίσεις μια πόλη είναι ο φάρος της Αλεξανδρείας που έχτισε, για τον Πτολεμαίο τον Β', ο Κνίδιος Σόστρατος (285-246 π.Χ.) και θεωρήθηκε ως ένα από τα Επτά Θαύματα της Γης.

Στην τέχνη, η επίδραση της πολιτικής και της κοινωνικής ζωής είναι εμφανής: Ο ναυουραλισμός στη γλυπτική γίνεται πιο έντονος: οι πλήκτες, η παραμόρφωση, οι διάφορες ψυχικές καταστάσεις και γενικά ο άνθρωπος σε όλες του τις εκδηλώσεις, δινούν τόσες ευκαρίες στους καλλιτέχνες να ερευνήσουν και να αποδώσουν ψυχικές διαθέσεις. Την αλεξανδρινή γλυπτική χαρακτηρίζει γαλλενία

Αντιπροσωπευτικό έργο του ρυθμού της Περγάμου αποτελεί ο Λοοκόων και τα παιδιά του που ζώντωνται από τα φίδια. Έντονες είναι οι συμπάσεις του σώματος που διλώνουν κίνηση. Επίσης δυνατή είναι και η έκφραση των προσώπων που δείχνουν πόνο και απελπισία.